

Zarządzanie i Edukacja

NUMER 86 – STYCZEŃ/LUTY 2013 – ISSN 1428-474X
DWUMIESIĘCZNIK SZKOŁY WYŻSZEJ IM. BOGDANA JAŃSKIEGO

- Zarządzanie kapitałem ludzkim
- Zarządzanie przedsiębiorstwem
- Edukacja społeczna – ekologia

Zarządzanie i Edukacja

- Zarządzanie kapitałem ludzkim
- Zarządzanie przedsiębiorstwem
- Edukacja społeczna – ekologia

NUMER 86 STYCZEŃ-LUTY 2013 – ISSN 1428-474X
DWUMIESIĘCZNIK SZKOŁY WYŻSZEJ IM. BOGDANA JAŃSKIEGO

Adres redakcji
Dwumiesięcznik „Zarządzanie i Edukacja”

ul. Elektronowa 2

03-219 Warszawa

tel./fax (22) 676-94-85

e-mail: wydawnictwo@janski.edu.pl

Redaktor naczelny

dr hab. Kazimierz Korab, prof. Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego

Rada naukowa dwumiesięcznika „Zarządzanie i Edukacja”

Dr hab. Włodzimierz Bernacki, prof. UJ; prof. dr hab. Mirosława Czerny, UW;

prof. dr hab. Romuald Jończy, UE we Wrocławiu;

ks. dr hab. Jan Krokos, prof. UKSW; prof. dr hab. Ihor Hrabynskyi, LAK;

prof. dr hab. Włodzimierz Kurek, UJ;

prof. dr hab. Bożena Muchacka, UP w Krakowie;

prof. dr hab. Jan Oleszczuk, UM w Lublinie; prof. dr hab. Marek Pawlak, KUL;

dr hab. Grażyna Skąpska prof. UJ, dr hab. Wojciech Sroczyński, prof. UPH.

Redaktor tematyczny

Dr Małgorzata Stawicka

Redaktor językowy

Dr Jerzy Ryszard Suchocki, prof. Universidad de las Américas Puebla (UDLAP)

Sekretarz redakcji

Anna Janus

Korekta

Anna Janus

Wszystkie artykuły są recenzowane

Recenzenci

prof. dr hab. Jerzy Kosiewicz, prof. dr hab. Michał Troszyński

ks. prof. dr hab. Stanisław Urbański, dr inż. Jerzy Donarski

dr hab. Łukasz Popławski, dr n. med. Sławomir Stawicki

Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania
w publikowanych tekstach skrótów i zmian

ISSN 1428-474X

wersja referencyjna czasopisma: papierowa
numer dostępny w wersji elektronicznej na stronie www.janski.edu.pl

Skład, druk i oprawa: Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”

SPIS TREŚCI

Zarządzanie kapitałem ludzkim

Ludmiła Stemplewska

Znaczenie zarządzania zmianą i pracownikami w firmie .. 5

Marcin Łuszczuk

Znaczenie obiektywnych czynników w pomiarze warunków i jakości życia społeczeństwa 23

Jarosław Mioduszeński, Zygmunt Mietlewski

Rozwój zawodowy pracowników urzędu skarbowego 47

Katarzyna Lechowicz

Przywileje i immunitety honorowych urzędów konsularnych 75

Sabina Bartosiewicz

Zastosowanie zarządzania czasem w praktyce 91

Sylwia Stachowska

Wizerunek pożądanego pracodawcy w oczach studentów ... 111

Anna Janus

Dyrektor szkoły, bardziej menedżer czy pedagog? – dualistyczne podejście do zarządzania kapitałem ludzkim w szkole, w kontekście etosu zawodu nauczyciela 137

Zarządzanie przedsiębiorstwem

Katarzyna Świerszcz, Sławomir Bartosiewicz

Strategia produktu w marketingowych działaniach przedsiębiorstwa 159

Zygmunt Mietlewski

Budżetowanie działalności gospodarczej w sektorze MMŚP w województwie warmińsko-mazurskim. Wprowadzenie w problematykę badań..... 193

Agata Kaszuba, Edyta Spodarczyk

Przegląd i kategoryzacja celów odnoszących się do przedsiębiorstw w strategiach gmin woj. Pomorskiego 235

Victor Sumcov & Irina Filippova

Systemic potential of organization/Potencjał systemowy w organizacji 253

Edukacja społeczna – ekologia**Julianna Bartosewicz**

The more effective management of the air protection in the earth's atmosphere and a sustainable development context/
Skuteczniejsze zarządzanie ochroną powietrza w kontekście atmosfery ziemskiej oraz zrównoważonego rozwoju .. 265

Edyta Wolter

Ekologia człowieka – pedagogiczne implikacje 293

Tomasz Kochański

Współczesny wymiar świadomości ekologicznej w logistyce – prawne uwarunkowania ekologii w logistyce 315

Noty o Autorach 345

Katarzyna Lechowicz

PRZYWILEJE I IMMUNITETY HONOROWYCH URZĘDÓW KONSULARNYCH

HONORARY PRIVILEGES AND IMMUNITIES OF CONSULAR OFFICES

STRESZCZENIE

W artykule przedstawione zostały przywileje i immunitety jakie posiadają urzędy konsularne kierowane przez konsulów honorowych, a także ich rola i znaczenie we współczesnym świecie, w którym nierzadko instytucja ta jest niewystarczająco doceniana. Dokonana analiza wskazuje, że ustanowienie tej instytucji należy ocenić pozytywnie. Przedstawione zalety urzędów konsularnych kierowanych przez konsulów honorowych pozwalają również twierdzić, że należy spodziewać się dalszego rozwoju tej instytucji.

Zdaniem autora konieczne są inicjatywy zmierzające do nowego ukształtowania sytuacji prawnej honorowego urzędu konsularnego, gdyż zapewnienie szerszego zakresu przywilejów i immunitetów ułatwiłoby właściwe wykonywanie powierzonych obowiązków w zmieniających się warunkach geopolitycznych na świecie.

SUMMARY

The article presents the privileges and immunities of consular offices which are headed by honorary consuls and their role and importance in the modern world, in which the institution is often under-appreciated. The analysis indicates that the establishment of

this institution should be assessed positively. The benefits of consular offices headed by honorary consuls also allow to say that you should expect a further development of the institution.

The author believes are necessary initiatives for the formation of a new legal status of honorary consular as to provide a wider range of privileges and immunities facilitate the proper performance of his duties in the changing geopolitical situation in the world.

Słowa klucze: honorowy urząd konsularny, urząd konsularny kierowany przez honorowego urzędnika konsularnego, zawodowy urząd konsularny, honorowy urzędnik konsularny, zawodowy urzędnik konsularny, przywileje, immunitety, stosunki konsularne, prawo międzynarodowe, archiwum konsularne, służba konsularna państwa, służba zagraniczna państwa.

Keywords: honorary consular, the consular post headed by an honorary consular officer, career consular, honorary consular officers, career consular officer, privileges, immunities, consular relations, international law, consular archives, state consular service, state foreign service.

WSTĘP

W XIX wieku urząd konsularny, kierowany przez konsula honorowego, zyskał wielu zwolenników¹. Praktyczne zastosowanie tej instytucji stało się szczególnie korzystne dla państw, które nie mogły posiadać kosztownych i rozbudowanych sieci zawodowych urzędów konsularnych². Z biegiem czasu honorowy urząd konsu-

¹ W Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 24 kwietnia 1963 roku używany jest termin „urząd konsularny kierowany przez honorowego urzędnika konsularnego”, co wskazuje na równość zawodowych i honorowych urzędów konsularnych oraz zróżnicowanie jedynie co do osoby kierującej danym urzędem (por. P. Czubik, M. Kowalski, *Konsul honorowy – studium prawno międzynarodowe*, Zakamycze, Kraków 1999, s. 14).

² K. Bertoni, *Praktyka dyplomatyczna i konsularna*, Biblioteka Szkoły Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1947, s. 92.

larny szybko zyskał także uznanie w tych państwach, które równolegle korzystały z zawodowej służby konsularnej. W celu zapewnienia większej efektywności działania urzędowi konsularnemu kierowanemu przez konsula honorowego, na mocy prawa międzynarodowego przyznawane są określone przywileje i immunitety³. Już w preambule Konwencji wiedeńskiej z 1963 roku stwierdza się, że ich celem nie jest: „zapewnienie korzyści poszczególnym osobom, lecz zapewnienie skutecznego wykonywania funkcji przez urzędy konsularne w imieniu ich państw”⁴.

Założeniem przedmiotowego opracowania jest przedstawienie przywilejów i immunitetów urzędu konsularnego, kierowanego przez honorowego urzędnika konsularnego oraz próba wskazania zmian zmierzających do nowego ukształtowania jego sytuacji prawnej.

PRAKTYCZNE WYKORZYSTANIE URZĘDU KONSULARNEGO, KIEROWANEGO PRZEZ HONOROWEGO URZĘDNIKA KONSULARNEGO NA ŚWIECIE

Każde państwo posiada swobodę w decydowaniu o zastosowaniu honorowego urzędu konsularnego. Współczesna praktyka państw w tym względzie różni się jednak między innymi zakresem wykorzystywania tej instytucji, powierzanymi funkcjami i przyznawanym klasom. Model wykorzystania instytucji honorowego urzędu konsularnego nadal podlega istotnym przemianom. Ze względu na zakres wykorzystania tej instytucji można już jednak wyodrębnić państwa, które:

³ A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1981, s. 196.

⁴ Tekst Konwencji [w:] A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo dyplomatyczne i konsularne, Wybór dokumentów*, Lubelskie Wydawnictwo Prawnicze, Lublin 2001, s. 29.

- stosują instytucję urzędu konsula honorowego, a sieć konsulatów honorowych jest bardzo rozbudowana,
- budują własną służbę konsularną przede wszystkim w oparciu urząd konsula zawodowego,
- nie ustanawiają, ale przyjmują konsulów honorowych na własnym terytorium,
- nie ustanawiają i nie przyjmują na własnym terytorium konsulów honorowych⁵.

Zauważyć należy też pewne zalety płynące z ustanawiania honorowych urzędów konsularnych, które nie zawsze są wystarczająco doceniane, a wynikają między innymi z lokalizacji konsulatu. Jego umiejscowienie poza stolicą państwa lub poza okręgiem działania konsulatów zawodowych ma niebagatelne znaczenie dla państwa wysyłającego. Honorowy urząd konsularny może wówczas wydatnie wspierać i uzupełniać zadania wykonywane przez zawodową służbę konsularną, gdyż zakres czynności podejmowanych w honorowym urzędzie konsularnym jest zależny od potrzeb i może być niemal tak szeroki, jak w zawodowych urzędach konsularnych. Autorytet, jaki posiada konsulat honorowy ma ponadto istotne znaczenie dla regionu, w którym jest zlokalizowany.

Nie mniej ważna jest sama struktura organizacyjna urzędu, która nie jest tak rozbudowana jak w przypadku konsulatów zawodowych. W tym przypadku istnienie personelu pomocniczego nie jest konieczne, a jeśli taki personel jest zatrudniony, to koszty jego działania ponosi konsul. Możliwa jest też sytuacja, że urząd konsularny jest samodzielnie kierowany przez honorowego urzędnika konsularnego.

W określonych warunkach honorowy urzędnik konsularny może przynieść większe korzyści państwu wysyłającemu, niż konsul zawodowy oraz przyczynić się do rozszerzenia współpracy z konsulatami zawodowymi oraz przedstawicielstwami dyplomatycznymi. Ustanowienie konsulatu honorowego sprzyja również skutecznej promocji państwa, turystyki, nauki, technologii, szczególnie wtedy, gdy konsul pochodzi z państwa wysyłającego. Zaletą jest także

⁵ P. Czubik, M. Kowalski, *Konsul ...* op. cit., s. 29-30.

utrzymywanie bilateralnych kontaktów biznesowych, na które nie są zorientowane zawodowe urzędy konsularne⁶.

Wymienione korzyści powodują, że XX wieku nastąpił wzrost zainteresowania instytucją konsula honorowego⁷. W 1958 roku osiemnaście różnych państw posiadało ogółem 2108 konsulów zawodowych i 5651 honorowych, spośród których było 1033 zawodowych oraz 3296 honorowych konsulów wysyłanych⁸. W 1959 roku USA posiadało 1740 konsulów, w tym 890 zawodowych urzędników konsularnych. Na początku lat 70 XX wieku Norwegia posiadała 535 konsulów honorowych oraz 25 konsulów zawodowych, Szwecja posiadała 510 honorowych oraz 14 zawodowych urzędników konsularnych, Dania 455 honorowych i 11 zawodowych urzędników konsularnych⁹. W 1986 roku instytucję konsula honorowego stosowało już 118 państw, a ogólna liczba konsulów honorowych sięgała 10 tysięcy. Dla przykładu Francja posiadała wówczas 425 honorowych urzędników konsularnych, Republika Federalna Niemiec 280, a Islandia ponad 200 honorowych urzędników konsularnych¹⁰. Pod koniec XX wieku proporcje pomiędzy zawodową, a honorową służbą konsularną na świecie wskazywały wyraźnie na oparcie zagranicznej służby konsularnej na instytucji konsula honorowego.

DEFINICJA PRZYWILEJU ORAZ IMMUNITETU

Nie istnieje legalna definicja „przywileju” oraz „immunitetu”. Brak normatywnego określenia powoduje niejasność terminologiczną¹¹. Trudno także wskazać różnice pomiędzy wskazanymi po-

⁶ I. Gawłowicz, *Międzynarodowe prawo dyplomatyczne – wybrane zagadnienia*, C.H. BECK, Warszawa 2011, s. 148.

⁷ B. Wierzbicki, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Temida 2, Białystok 2001, s. 81.

⁸ S. Sawicki, *Konsul honorowy*, „Sprawy Międzynarodowe” 1987, nr 6, s. 122.

⁹ J. Pieńkoś, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Zakamycze, Kraków 2004, s. 465.

¹⁰ W.S. Staszewski, *Wykorzystanie instytucji konsula honorowego w obrocie międzynarodowym*, „Przegląd Politologiczny” 2000, Nr 3-4, s. 24.

¹¹ J. Białocerkiewicz, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2005, s. 343.

jęciami, stąd tylko nieliczni przedstawiciele doktryny podjęli trud ich interpretacji. Różnice pomiędzy przywilejem i immunitetem mają charakter nieostry, ponadto Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych wprowadza również pojęcie „ułatwienia”¹².

W konsekwencji tego funkcjonalnego ujęcia przywileje i immunitety konsularne posiadają węższy zakres niż przywileje i immunitety dyplomatyczne.

Wśród przedstawicieli doktryny brak jest zgodności w kwestii rozgraniczenia wymienionych pojęć. Niektórzy autorzy interpretują oba pojęcia oddzielnie, inni łącznie, a zdarzają się i tacy, którzy traktują pojęcia przywileju i immunitetu jako terminy zamienne.

Nieliczni autorzy interpretujący oba pojęcia wskazują na występujące między nimi różnice. Większość autorów nie dokonuje takiego rozróżnienia. Autorzy nie odnoszą się wcale do terminu „ułatwienie”¹³.

M. Gąsiorowski wyraża pogląd, iż: „przywilej ma charakter pozytywny i przyznaje prawo do korzystania z wyraźnie przyznanego uprawnienia, natomiast immunitet ma charakter negatywny i wskazuje na zwolnienie urzędnika konsularnego z jakiegoś obowiązku”¹⁴.

Zdaniem S. Sawickiego: „immunitetem nazywamy niepodleganie jurysdykcji miejscowej, a przywilejem wszystkie inne uprawnienia nadzwyczajne osób eksterytorialnych”. Autor stwierdza także, że „przywilej to zdolność prawna robienia lub domagania się tego, do czego inni nie mają prawa; immunitet to zdolność prawna nierobienia tego, do czego inni są zobowiązani”¹⁵.

Inną definicję podaje W. Górłaczek. Zdaniem autora: „immunitet ma charakter negatywny i oznacza uwolnienie od czegoś, czemu

¹² Por. A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo...* op. cit., s. 46.

¹³ S. Sawicki, *Przywileje i immunitety konsularne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1989, s. 11.

¹⁴ M. Gąsiorowski, *Dyplomaci i konsulowie*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1966, s. 103.

¹⁵ S. Sawicki, *Przywileje...* op. cit., s. 11-12; Ponad to autor stwierdza, że „przywilej to zdolność prawna robienia lub domagania się tego, do czego inni nie mają prawa; immunitet to zdolność prawna nierobienia tego, do czego inni są zobowiązani”.

inni podlegają, natomiast przywilej ma charakter pozytywny i oznacza prawo korzystania z czegoś, co innym nie przysługuje”¹⁶.

K. Stefko ujmuje przywilej jako: „prerogatywy nie należące do zakresu immunitetów, natomiast immunitet to niepodleganie jurysdykcji władz miejscowych”¹⁷.

K. Libera wskazuje, że: „przywilej to zdolność prawna robienia lub domagania się tego, do czego inni nie mają prawa; immunitet to zdolność prawna niezrobienia tego, do czego inni są zobowiązani”¹⁸.

Podobną definicję podaje A. Górbiel, który stwierdza, że: „przywilej jest to prawo czynienia albo żądania tego, do czego pozostali mieszkańcy państwa nie są upoważnieni; immunitet to prawo do nieczynienia tego, do czego inni mieszkańcy są zobowiązani”¹⁹.

Zdaniem J. Sutora tam gdzie chodzi o niepodleganie jurysdykcji miejscowej przyjmuje się trafność terminu immunitet, gdy natomiast chodzi o ułatwienia lub prerogatywy, dopuszcza się stosowanie określenia przywilej. Autor zauważa, że „przywileje i immunitety winny znaleźć zastosowanie w odniesieniu do zaznaczenia uprzywilejowanego położenia honorowych urzędów konsularnych i ich członków na terytorium państwa przyjmującego”²⁰.

Przytoczone definicje różnią się wprawdzie w szczegółach, ale są zgodne, jeśli chodzi o rozumienie przywilejów i immunitetów konsularnych jako wyjątkowej sytuacji prawnej²¹. Rozgraniczenie tych pojęć nie ma jednak większego znaczenia w praktyce prawno międzynarodowej. Słuszne etymologicznie wydaje się więc określe-

¹⁶ W. Góralczyk, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1998, s. 287.

¹⁷ K. Stefko, *Dyplomatyczne zwolnienie od jurysdykcji w sprawach cywilnych*, Towarzystwo Naukowe Lwowskie, Lwów 1938, s. 52.

¹⁸ K. Libera, *Zasady międzynarodowego prawa konsularnego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960, s. 265-266.

¹⁹ A. Górbiel, *Instytucje prawa międzynarodowego*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1972, s. 74.

²⁰ J. Sutor, *Prawo dyplomatyczne konsularne*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 189.

²¹ F. Przetacznik, *Podstawowe zasady konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 11, s. 720.

nie uprzywilejowanej pozycji honorowego urzędnika konsularnego formą łączną: „przywileje i immunitety”, obejmującą w sposób pełny wszystkie rodzaje uprawnień²².

Stwierdzić także należy, że choć terminy „przywileje i immunitety” są terminem zbiorczym, to w odniesieniu do honorowych urzędów konsularnych, w określonych sytuacjach powinny być używane oddzielnie. Analiza przedmiotu wskazuje na węższy zakres immunitetów, aniżeli przywilejów. Stwierdzić ponadto należy, iż termin „ułatwienie”, wprowadzone w Konwencji wiedeńskiej, odnosi się łącznie do przywilejów i immunitetów.

PRAWNOMIĘDZYNARODOWE REGULACJE DOTYCZĄCE PRYWILEJÓW I IMMUNITETÓW HONOROWYCH URZĘDÓW KONSULARNYCH

W doktrynie prawa międzynarodowego brak jest zgodności odnośnie podstaw prawnych dotyczących przywilejów i immunitetów honorowych urzędów konsularnych. Przedstawiciele skrajnego stanowiska negują słuszność istnienia przywilejów i immunitetów konsularnych²³ oraz nie uznają zasad zwyczajowych w tej materii. Przeciwnicy tego stanowiska twierdzą, że przywileje i immunitety przysługują z mocy prawa międzynarodowego. Według pośredniego stanowiska źródłem przywilejów i immunitetów konsularnych są wielostronne i dwustronne umowy międzynarodowe, prawo zwyczajowe oraz odpowiednie przepisy wewnętrzne poszczególnych państw²⁴.

Analiza poglądów doktryny prawa międzynarodowego na temat przywilejów i immunitetów pozwala twierdzić, że ich źródłami są konwencje konsularne dwustronne i wielostronne, zwyczajowe normy prawa międzynarodowego oraz prawo wewnętrzne państw.

²² K. Libera, *Zasady...* op. cit., s. 266.

²³ K. Stefko, *Dyplomatyczne zwolnienie od jurysdykcji w sprawach cywilnych*, Towarzystwo Naukowe Lwowskie, Lwów 1938, s. 67.

²⁴ S. Sawicki, *Przywileje i immunitety konsularne w doktrynie prawa międzynarodowego*, „Sprawy Międzynarodowe” 1986, z. 5 (393), s. 135

Najpełniejszą regulację przywilejów i immunitetów konsularnych zawiera Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z 1963 roku. Regulacje odnoszące się do przywilejów i immunitetów honorowych urzędów konsularnych określone zostały w art. 28–30, 34–39, 54 ust. 3, 55 ust. 2 i 3, art. 58 ust 1, 59–62. Problematykę przywilejów i immunitetów konsularnych regulują również dwustronne i wielostronne konwencje konsularne, międzynarodowe prawo zwyczajowe oraz odpowiednie normy prawa wewnętrznego poszczególnych państw.

Wśród regulacji prawnych, dotyczących przywilejów i immunitetów honorowych urzędów konsularnych, pierwszeństwo stanowią normy umowne. W sytuacji braku regulacji danego przywileju, immunitetu bądź ułatwienia stosowane jest prawo zwyczajowe, które wykazuje charakter posiłkowy. Umowy międzynarodowe, podpisane pomiędzy państwami przed datą wejścia w życie Konwencji wiedeńskiej, pozostają niezmiennie i niewzruszalne. W razie kolizji stwierdza się prymat prawa międzynarodowego nad prawem krajowym. Prawnomiędzynarodową regulacją przywilejów i immunitetów jest prawo międzynarodowe i z norm tego prawa czerpie moc obowiązującą. Natomiast dwustronne i wielostronne umowy międzynarodowe mogą mieć charakter uzupełniający.

Współczesne prawo konsularne cechuje dwoistość norm, pochodzących zarówno z systemu prawa międzynarodowego, jak i z systemów prawa krajowego²⁵. Odpowiedzialność państwa za naruszenie przywilejów i immunitetów należy do kwestii uregulowanych postanowieniami przepisów wewnętrznych poszczególnych państw.

²⁵ L. Łukaszuk, „System prawa konsularnego – ewolucja treści i doktryny” [w:] *Dyplomacja współczesna, a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego*, Łukaszuk L. (red.), Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1999, s. 285.

FUNKCJONALNY CHARAKTER PRZYWILEJÓW I IMMUNITETÓW RZECZOWYCH HONOROWEGO URZĘDU KONSULARNEGO

Zakres przywilejów i immunitetów honorowych urzędów konsularnych jest ograniczony w stosunku do zawodowego urzędu konsularnego. Na podstawie art. 29 Konwencji wiedeńskiej konsulat honorowy, podobnie jak zawodowy, ma prawo używania flagi i godła państwa wysyłającego przy uwzględnieniu regulacji prawnych państwa przyjmującego i zwyczajów międzynarodowych²⁶. Flaga może być umieszczona na drzwiach wejściowych, na prywatnej rezydencji, środkach transportu, ale tylko wówczas, gdy jest używana do celów służbowych. Powinna być wywieszona najpóźniej o godzinie 8 rano czasu miejscowego i opuszczona po zachodzie słońca. Godło może być umieszczone na budynku będącym siedzibą urzędu konsularnego. Zgoda państwa przyjmującego na używanie symboli państwa wysyłającego obejmuje obowiązek ochrony tych symboli pod groźbą odpowiedzialności karnej wobec osób ich nadużywających²⁷.

Postanowienia Konwencji wiedeńskiej ustanawiają obowiązek ochrony i nietykalności honorowego urzędu konsularnego przed wtargnięciem, szkodą, zakłóceniem spokoju lub uchybieniem godności urzędu. Ochrona honorowego urzędu konsularnego jest jednak mniejsza niż w przypadku zawodowego urzędu konsularnego, gdyż dotyczy działań o charakterze przemocy²⁸.

Art. 61 Konwencji wiedeńskiej wprowadza nietykalność archiwów²⁹ i dokumentów honorowego urzędu konsularnego³⁰. Przez nietykalność rozumie się zakaz wejścia do pomieszczeń konsular-

²⁶ Por. A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo...* op. cit., s. 41.

²⁷ M. Muszyński, *Konwencja...* op. cit., s. 76.

²⁸ Ibidem, s. 134.

²⁹ Archiwami konsularnymi są pisma, dokumenty, korespondencja, książki, filmy, taśmy magnetofonowe i rejestry urzędu konsularnego, jak również materiały szyfrowe, kartoteki oraz meble przeznaczone do ich zabezpieczenia i przechowywania. T. Kamiński, *Przywilej nietykalności poczty dyplomatycznej w świetle konwencji wiedeńskiej z 1961 r.*, „*Studia Iuridica XXXVI/ 1998*”, s. 64.

³⁰ Por. A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo...* op. cit., s. 54.

nych przedstawicieli państwa przyjmującego, w celu wykonania jakiejkolwiek czynności urzędowej, bez uprzedniej zgody kierownika urzędu konsularnego lub innej upoważnionej do tego osoby, jak również nakaz zapewnienia przez państwo wysyłające całkowitego bezpieczeństwa tych pomieszczeń przed jakimkolwiek wtargnięciem lub szkodą oraz nakaz zapobieżenia jakimkolwiek zakłóceniu spokoju konsularnego lub uchybieniu jego godności.

Honorowy urząd konsularny, w przeciwieństwie do zawodowego urzędu konsularnego, nie jest nietykalny³¹. Oznacza to, że nie jest chroniony przed wkroczeniem urzędników państwa przyjmującego, wymagane jest jednak zachowanie nienaruszalności i nietykalności archiwów niezależnie od czasu i miejsca³². Konwencja wiedeńska wprowadza dwie przesłanki: archiwa mają być oddzielone od innych dokumentów, a w szczególności od prywatnej korespondencji kierownika honorowego urzędu konsularnego oraz wszelkich innych osób współpracujących, jak również od materiałów, książek lub dokumentów związanych z ich zawodem³³. W sytuacji pożaru lub innej sytuacji wymagającej szybkiej akcji ratowniczej istnieje domniemanie zgody na wkroczenie do placówki konsularnej³⁴.

Przywilej nietykalności archiwum honorowego urzędu konsularnego ma zasięg węższy niż zawodowego. Obejmuje akta i dokumenty oficjalne. Jeżeli lokal urzędowy połączony jest z lokalem służącym do innych celów, lub znajduje się w prywatnym mieszkaniu konsula honorowego, przywilej nietykalności nie odnosi się do tego lokalu i obejmuje wówczas jedynie archiwum konsularne, tj. akta i dokumenty dotyczące oficjalnych czynności oraz pomieszczenie, w którym się znajdują³⁵.

³¹ W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 2009, s. 292.

³² M. Jachimowicz, *Przeszukanie pomieszczeń przedstawicielstw dyplomatycznych i placówek konsularnych*, „Jurysta” 2007, nr 8, s. 25.

³³ Por. A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo...* op. cit., s. 54

³⁴ W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne*, C.H. BECK, Warszawa 2004, s. 280.

³⁵ K. Libera, *Przywilej nietykalności archiwum konsularnego*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Juliana Makowskiego z okazji 50-lecia pracy naukowej*, T. Cieślak, L. Gelberg, W. Morawiecki (red.), Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1957, s. 150-151.

Choć pomieszczenia konsularne powinny być używane do realizacji zadań, wynikających z funkcji konsularnych, to dozwolona jest praktyka ustanawiania w pomieszczeniach znajdujących się w budynku, w którym mieści się siedziba konsulatu honorowego, innych biur, instytucji lub przedstawicielstw.

Zgodnie z art. 58 w związku z art. 36 i 38 Konwencji wiedeńskiej³⁶ konsulat honorowy posiada swobodę w porozumiewaniu się z państwem wysyłającym, przedstawicielstwami dyplomatycznymi oraz innymi urzędami konsularnymi państwa wysyłającego, bez względu na to, gdzie się znajdują. Urząd konsularny może zainstalować nadajnik radiowy i używać go za zgodą państwa przyjmującego.

Konsulat honorowy jest zwolniony od opłat oraz podatków państwowych, regionalnych i komunalnych dotyczących pomieszczeń urzędowych jeśli stanowią własność państwa przyjmującego, są dzierżawione lub wynajmowane. Zwolnienie z opłat i podatków nie dotyczy innych usług. Zgodnie z art. 60 ust. 1 Konwencji wiedeńskiej zwolnień nie stosuje się do opłat i podatków ciążących na podstawie regulacji prawnych państwa przyjmującego w stosunku do osoby, która zawarła umowę z państwem wysyłającym³⁷. Konsulat honorowy nie korzysta ze zwolnienia z rewizji celnej jak konsulat zawodowy³⁸. Ewentualnie zwolnienie może dotyczyć przedmiotów, które służą działalności służbowej konsulatu honorowego. Konsulat honorowy, podobnie jak zawodowy może pobierać za dokonane czynności opłaty przewidziane przez prawo państwa wysyłającego. Kwoty te zwolnione są z opłat oraz podatków³⁹.

UWAGI KOŃCOWE

Przywileje i immunitety urzędu konsularnego kierowanego przez honorowego urzędnika konsularnego w dalszym ciągu

³⁶ Por. A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo...* op. cit., s. 53–54 oraz 43–44.

³⁷ Ibidem, s. 54–55.

³⁸ S. Sawicki, *Prawo...* op. cit., s. 308.

³⁹ Por. A. Przyborowska-Klimczak, W. Staszewski, *Prawo...* op. cit., s. 54–55.

wzbudzają w doktrynie liczne kontrowersje i mają obecnie charakter przejściowy.

Analiza przedmiotu wskazuje, że celem przywilejów i immunitetów powinno być zapewnienie swobodnego, nieskrępowanego, efektywnego i legalnego wykonywania funkcji, niedopuszczenie do ograniczenia działań, zapewnienie bezpieczeństwa i należytego szacunku, wynikającego z prawa międzynarodowego oraz kurtuzji międzynarodowej.

Stanowiąca ramy prawne służby konsularnej Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z 1963 roku zawiera jedynie podstawowy katalog przywilejów, immunitetów i ułatwień urzędów konsularnych. Ma ona charakter ogólny, przez co niektórzy autorzy określają ją jako „półprodukt kodyfikacji”⁴⁰, a wiele państw zawiera dodatkowo dwustronne konwencje konsularne rozszerzające zakres przywilejów i immunitetów. Ważnym krokiem w kierunku poszerzenia przywilejów i immunitetów jest propozycja poprawek do Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 roku przedstawiona przez Federation Internationale des Corps et Associations Consulaires (FICAC), międzynarodową organizację zrzeszającą konsulów i stowarzyszenia konsulów z całego świata. Przedstawiony projekt zmian dotyczy między innymi III części Konwencji wiedeńskiej, która traktuje o urzędzie konsularnym kierowanym przez honorowego urzędnika konsularnego. Przewiduje on poszerzenie zakresu przywilejów i immunitetów, co miałooby ułatwić właściwe wykonywanie obowiązków przez konsulów honorowych adekwatnie do pojawiających się potrzeb.

Charakter funkcji, pełnionych w urzędzie konsularnym kierowanym, przez honorowego urzędnika konsularnego wskazuje ponadto na konieczność ścisłej współpracy z zawodowymi urzędami konsularnymi.

⁴⁰ K. Wolfke, *Rozwój i kodyfikacja prawa międzynarodowego*, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław 1972, s. 76.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte:

1. Bertoni K., *Praktyka dyplomatyczna i konsularna*, Biblioteka Szkoły Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1947.
2. Białocerkiewicz J., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2005.
3. Czubik P., Kowalski M., *Konsul honorowy – studium prawno międzynarodowe*, Zakamycze, Kraków 1999.
4. Czapliński W., Wyrozumska A., *Prawo międzynarodowe publiczne*, C.H. BECK, Warszawa 2004.
5. Gawłowicz I., *Międzynarodowe prawo dyplomatyczne – wybrane zagadnienia*, C.H. BECK, Warszawa 2011.
6. Gąsiorowski M., *Dyplomaci i konsulowie*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1966.
7. Góralczyk W., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1998.
8. Góralczyk W., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 2009.
9. Górbiel A., *Instytucje prawa międzynarodowego*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1972.
10. Kłafkowski A., *Prawo międzynarodowe publiczne*, PWN, Warszawa 1981.
11. K. Libera, *Przywilej nietykalności archiwum konsularnego*, [w:] Księga pamiątkowa ku czci Juliana Makowskiego z okazji 50-lecia pracy naukowej, T. Cieślak, L. Gelberg, W. Morawiecki (red.), Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1957.
12. Libera K., *Zasady międzynarodowego prawa konsularnego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960.
13. Łukaszuk L., *System prawa konsularnego – ewolucja treści i doktryny* [w:] *Dyplomacja współczesna, a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego*, Łukaszuk L. (red.), Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1999.

14. Pieńkoś J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Zakamycze, Kraków 2004.
15. Przyborowska-Klimczak A., Staszewski W., *Prawo dyplomatyczne i konsularne, Wybór dokumentów*, Lubelskie Wydawnictwo Prawnicze, Lublin 2001.
16. *Raport o pracy polskiej służby konsularnej w 2005 roku*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament konsularny, Warszawa 2006.
17. *Raport o pracy polskiej służby konsularnej w 2006 roku*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament konsularny, Warszawa 2007.
18. *Raport o pracy polskiej służby konsularnej w 2007 roku*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament konsularny, Warszawa 2008.
19. *Raport o pracy polskiej służby konsularnej w 2010 roku*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament konsularny, Warszawa 2011.
20. *Raport o pracy polskiej służby konsularnej w 2011 roku*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament konsularny, Warszawa 2012.
21. Sawicki S., *Przywileje i immunitety konsularne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1989.
22. Stefko K., *Dyplomatyczne zwolnienie od jurysdykcji w sprawach cywilnych*, Towarzystwo Naukowe Lwowskie, Lwów 1938.
23. Sutor J., *Prawo dyplomatyczne konsularne*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.
24. Wierzbicki B., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Temida 2, Białystok 2001.
25. Wolfke K., *Rozwój i kodyfikacja prawa międzynarodowego*, Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocław 1972.

Artykuły prasowe i okolicznościowe:

1. Kamiński T., *Przywilej nietykalności poczty dyplomatycznej w świetle konwencji wiedeńskiej z 1961 r.*, „*Studia Iuridica XXXVI/ 1998*”.

2. Przetacznik F., Podstawowe zasady konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, „Państwo i Prawo” 1964, nr 11.
3. Sawicki S., Przywileje i immunitety konsularne w doktrynie prawa międzynarodowego, „Sprawy Międzynarodowe” 1986, z. 5 (393).
4. Sawicki S., Konsul honorowy, „Sprawy Międzynarodowe” 1987, nr 6.
5. Staszewski W. S., Wykorzystanie instytucji konsula honorowego w obrocie międzynarodowym, „Przegląd Politologiczny” 2000, Nr 3-4.